

รูปแบบการใช้สื่อโซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุในสังคมไทย กรณีศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร The Patterns of Elderly for Using Social Media in Bangkok.

มนัสสินี บุญมีศรีสง่า และมินตรา สดชื่น*

สาขาจัดการธุรกิจและภาษาอังกฤษ คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการใช้สื่อโซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุในสังคมไทย กรณีศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview)จากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 15คน เป็นผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60ปีขึ้นไป มีเพศชาย 7คนและ เพศหญิง 8คน มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบการใช้สื่อโซเชียลมีเดียในผู้สูงอายุ ปัญหาในการเรียนรู้ ข้อจำกัดของสื่อโซเชียลมีเดีย และความสำคัญในการใช้สื่อโซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุ กรณีศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ประกอบการบันทึกเสียงและถอดออกมาในรูปแบบข้อความ พร้อมทั้งรวบรวมจากข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า การใช้สื่อโซเชียลมีเดียในผู้สูงอายุมีความสำคัญค่อนข้างมาก เนื่องจากสามารถลดช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์ของบุตรหลานกับผู้สูงอายุ ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้การใช้สื่อโซเชียลมีเดียในผู้สูงอายุยังขาดทักษะและประสบการณ์ในการใช้งาน ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการใช้งานได้ด้วยตัวเอง ขาดความเข้าใจในเรื่องของระบบขั้นตอนการทำงานของสื่อโซเชียลมีเดีย อีกทั้งนี้สื่อโซเชียลมีเดียยังมีข้อจำกัดในการใช้งานอยู่ค่อนข้างมาก ส่งผลให้ผู้สูงอายุในบางรายเข้าถึงสื่อโซเชียลมีเดียได้ค่อนข้างยาก

คำสำคัญ : สื่อโซเชียลมีเดีย, ผู้สูงอายุ, ติดต่อสื่อสาร

Abstract

This research is “The Patterns of Elderly for Using Social Media in Bangkok” that is a qualitative research. The data was collected by in-depth interview from accidental sampling out of 15 persons who were over 60 year-old, male 7 persons and female 8 persons. The purposes of this research are study patterns of social media using, problem of learning about using social media, limitation of social media and the importance of using social media for elderly from case study in Bangkok. Data analyzing from in-depth interview and extracting audio data into text including collect from related documents

The research found that using social media for elderly is important because it can be reduced the gap between ages. Problems of using social media for elderly are lack of skills and experiences for using which they cannot solve their problems by themselves. Moreover, do not understand about process of working of social media. Therefore, the social media has many qualifications, so some elderly hard to get into the social media.

Keywords : Social Media, Elderly, Communication

*ผู้นิพนธ์ประสานงาน

1. บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) โดยจากข้อมูลของ United Nations World Population Ageing พบว่า หลังจากปี 2552 ประชากรที่อยู่ในวัยพึ่งพิงได้แก่ เด็กและผู้สูงอายุ จะมีจำนวนมากกว่าประชากรในวัยแรงงาน และในปี 2560 จะเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ประชากรเด็กน้อยกว่าผู้สูงอายุ สถานการณ์นี้เป็นผลมาจากการลดภาวะเจริญพันธุ์อย่างรวดเร็ว และการลดลงอย่างต่อเนื่องของระดับการตายของประชากร (มูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ, 2558)

ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป จากผลสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ 4 ครั้งที่ผ่านมา พบว่า ประเทศไทยมีจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยในปี 2537 มีจำนวนผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 6.8 ของประชากรทั้งประเทศ และเพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 9.4 ร้อยละ 10.7 ร้อยละ 12.2 ในปี 2545 2550 2554 ตามลำดับ ผลการสำรวจครั้งนี้พบว่า มีจำนวนผู้สูงอายุคิดเป็น ร้อยละ 14.9 ของประชากรทั้งหมด ชายร้อยละ 13.8 และหญิง ร้อยละ 16.1 จากจำนวนผู้สูงอายุทั้งสิ้น 10,014,705 คน เป็นชาย 4,514,815 และหญิง 5,499,890 คน หรือคิดเป็นชาย ร้อยละ 45.1 และหญิงร้อยละ 54.9 ของผู้สูงอายุทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

ประเทศไทยเมื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจึงควรมีการเตรียมการเพื่อรองรับ โดยเมื่อมีคนแก่ หรือคนชรามากขึ้น สัดส่วนคนทำงานลดลง ผลผลิตโดยรวมก็จะลดลง ส่งผลให้รายได้ของประเทศลดลง เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศได้ ผู้สูงอายุต้องเกษียณจากการทำงานไม่มีรายได้ต้องอาศัย รายได้จากเงินที่เก็บออมไว้ถ้าหากไม่มีเงินออมไว้มากพอก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาในการดำรงชีพเป็น ภาระแก่สังคมที่ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลจัดสวัสดิการต่างๆ ให้เหมาะสมและเพียงพอ เมื่อถึงวัยสูงอายุ สภาพร่างกายและจิตใจมีการเปลี่ยนแปลงต้องมีการปรับตัว (ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556)

โซเชียลเน็ตเวิร์ก กลายเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในปัจจุบัน อีเมล เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ แอปพลิเคชันต่างๆ เช่น ไลน์ บีบี วอทส์แอฟ ถูกนำมาใช้ในการติดต่อสื่อสาร ส่งไฟล์เอกสาร แชร์ไฟล์ภาพให้กันแทนการส่งจดหมายทางไปรษณีย์ (บริการส่งจดหมายทางไปรษณีย์คงจะเลิกไปในที่สุด แบบเดียวกับโทรเลข) โซเชียลเน็ตเวิร์กกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการค้นหาและติดต่อสื่อสารระหว่างเพื่อนเก่าสมาชิกในครอบครัว เพื่อนที่อยู่คนละมุมโลก และอีกหลายชีวิต ได้กลับมาพบกันอีกครั้งบนโลกออนไลน์ ได้พูดคุยสนทนากันสดๆ ผ่านแอปพลิเคชันที่พัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง เป็นการย่อโลกทั้งใบให้แคบลงเพียงปลายนิ้วสัมผัส ทำให้คนทุกเพศทุกวัยสัมผัสถึงความอึดใจ ทุกครั้งที่ได้พบปะพูดคุยกัน แลกเปลี่ยนเรื่องราวที่แสนประทับใจ เป็นการชุบชีวิตให้มีชีวาอีก แต่มีข้อแม้ว่า ผู้สูงอายุต้องสนใจที่จะเรียนรู้และทำให้เป็น

แม้ว่าเทคโนโลยีจะเต็มเต็มอย่างไร โลกใบนี้ก็ยังมีช่องว่าง ดังนั้นจะเห็นได้จากความสุขเหล่านี้ ถูกจำกัดอยู่เพียงแค่มือใช้งานที่ส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่น วัยเรียน วัยเด็ก และวัยทำงานเท่านั้น โอกาสที่จะขยายผลไปถึงผู้สูงอายุ คุณยังจะมีขีดจำกัดด้วยวัยและประสบการณ์ที่พบเห็นเทคโนโลยีใหม่ๆ น้อยกว่าคนรุ่น ข้อมูลจากการสำรวจครอบครัวเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ 2555 พบว่า ในปี 2555 ประชากรที่มีการใช้อินเทอร์เน็ตสูงที่สุด คือ กลุ่มอายุ 15-24 ปี ใช้ร้อยละ 55 รองลงมา ได้แก่ กลุ่มอายุ 6-14 ปี ใช้ร้อยละ 47, กลุ่มอายุ 25-34 ปี ใช้ร้อยละ 30 และ กลุ่มอายุ 35-49 ปี ใช้ร้อยละ 17 ส่วนผู้สูงอายุมีการใช้อินเทอร์เน็ต ประมาณร้อยละ 2 โดยกรุงเทพมหานครและในเขตเทศบาล มีการใช้มากที่สุด ส่วนใหญ่ใช้เพื่อค้นหาข้อมูล รองลงมา คือ ติดตามข่าวสาร และรับส่งอีเมล- (กุลศล สุนทรธาดาม, 2559)

จากความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องรูปแบบการใช้สื่อโซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุในสังคมไทย กรณีศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร ความรู้และความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยี รวมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปพัฒนาเทคโนโลยีอย่างไร้ขีดจำกัด เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีในวัยผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการใช้สื่อโซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุในสังคมไทย กรณีศึกษาเขตกรุงเทพมหานครมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. รูปแบบการใช้สื่อโซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุในสังคมไทยเขตกรุงเทพมหานคร
2. ศึกษาปัญหาการเรียนรู้สื่อโซเชียลมีเดียในวัยผู้สูงอายุเขตกรุงเทพมหานคร
3. ศึกษาข้อจำกัดของสื่อโซเชียลมีเดียที่ส่งผลต่อผู้สูงอายุเขตกรุงเทพมหานคร
4. ศึกษาความสำคัญในการใช้สื่อโซเชียลมีเดียในวัยผู้สูงอายุเขตกรุงเทพมหานคร

3.ขอบเขตการวิจัย

การศึกษา “รูปแบบการใช้สื่อโซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุในสังคมไทย กรณีศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร” ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตการศึกษาดังนี้ได้แก่ ขอบเขตด้านพื้นที่ ขอบเขตด้านประชากร ขอบเขตด้านเวลา

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาในครั้งนี้ใช้พื้นที่ในการศึกษา คือ กรุงเทพมหานคร
2. ด้านประชากร การศึกษามีประชากรผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้สูงอายุวัย 60 ปีขึ้นไป จำนวน 15คน เพศชาย 7คนและ เพศหญิง 8คน
3. ด้านเวลา การศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลช่วงเดือน เมษายน 2560- พฤษภาคม 2560

4.แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โซเชียลมีเดีย(Social Media)

คำว่า “Social” หมายถึง สังคม ซึ่งในที่นี้จะหมายถึงสังคมออนไลน์ ซึ่งมีขนาดใหญ่มาในปัจจุบัน

คำว่า “Media” หมายถึง สื่อ ซึ่งก็คือ เนื้อหา เรื่องราว บทความ วิดีโอ เพลง รูปภาพ เป็นต้น

ดังนั้นคำว่า Social Media จึงหมายถึง สื่อสังคมออนไลน์ที่มีการตอบสนองทางสังคมได้หลายทิศทาง โดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต พุดง่าย ๆ ก็คือเว็บไซต์ที่บุคคลบนโลกนี้สามารถมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกันได้นั่นเอง

พื้นฐานการเกิด Social Media ก็มาจากความต้องการของมนุษย์หรือคนเราที่ต้องการติดต่อสื่อสารหรือมีปฏิสัมพันธ์กัน จากเดิมเรามีเว็บในยุค 1.0 ซึ่งก็คือเว็บที่แสดงเนื้อหาอย่างเดียว บุคคลแต่ละคนไม่สามารถติดต่อหรือโต้ตอบกันได้ แต่เมื่อเทคโนโลยีเว็บพัฒนาเข้าสู่ยุค 2.0 ก็มีการพัฒนาเว็บไซต์ที่เรียกว่า web application ซึ่งก็คือเว็บที่มีแอปพลิเคชันหรือโปรแกรมต่างๆ ที่มีการโต้ตอบกับผู้ใช้จำนวนมากขึ้น ผู้ใช้งานแต่ละคนสามารถโต้ตอบกันได้ผ่านหน้าเว็บ (Susumu Yoshikuni, 2556)

ผู้สูงอายุ (Elderly)

ผู้สูงอายุ หรือบางคนเรียกว่า ผู้สูงวัย เป็นคำที่บ่งบอกถึงตัวเลขของอายุว่า มีอายุมาก โดยนิยมนับตามอายุตั้งแต่แรกเกิด (Chronological age) หรือ ทั่วไป เรียกว่า คนแก่ หรือ คนชรา โดยพจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของคำว่า คนแก่ คือ มีอายุมาก หรือ อยู่ในวัยชรา และ ให้ความหมายของคำว่า ชรา คือ แก่ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม นอกจากนั้น ยังมีการเรียกผู้สูงอายุว่า ราษฎรอาวุโส (Senior citizen) ส่วน องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, WHO) และองค์การสหประชาชาติ (United Nations,UN) ใช้คำในภาษาอังกฤษของผู้สูงอายุว่า Older person or elderly person แต่เท่าที่ผู้เขียนอ่านจากเอกสารต่างๆ ของจากทั้งองค์การอนามัยโลก และองค์การสหประชาชาติ มักใช้คำว่า Older person มากกว่า Elderly person องค์การสหประชาชาติ ได้ให้นิยามว่า "ผู้สูงอายุ" คือ ประชากรทั้งเพศชาย และเพศหญิงซึ่งมีอายุ มากกว่า 60 ปีขึ้นไป (60+) โดยเป็นการนิยาม นับตั้ง แต่อายุเกิด ส่วนองค์การอนามัยโลก ยังไม่มีการให้นิยามผู้สูงอายุ โดยมีเหตุผลว่า ประเทศต่างๆทั่วโลกมีการนิยามผู้สูงอายุต่างกัน ทั้งนิยามตามอายุเกิด ตามสังคม (Social) วัฒนธรรม (Culture) และสภาพร่างกาย (Functional markers) เช่น ในประเทศที่เจริญแล้ว มักจัดผู้สูงอายุ นับจากอายุ 65 ปีขึ้นไป หรือบางประเทศ อาจนิยามผู้สูงอายุ ตามอายุกำหนดให้เกษียณงาน (อายุ 50 หรือ 60 หรือ 65 ปี) หรือนิยามตามสภาพของร่างกาย โดยผู้หญิงสูงอายุอยู่ในช่วง 45-55 ปี ส่วนชายสูง อายุ อยู่ในช่วง 55-75 ปี สำหรับประเทศไทย "ผู้สูงอายุ" ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 หมายความว่า บุคคลซึ่ง มีอายุเกินกว่าหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย(พวงทอง ไกรพิบูลย์, 2557)

ติดต่อสื่อสาร (Communication)

คำศัพท์ “Communication” แปลเป็นภาษาไทย ว่า “การสื่อสาร” หรือ “การติดต่อ” มาจากภาษาละตินว่า “COMMUNIS” คือ ร่วมกันหรือคล้ายคลึงกัน ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร หมายถึง กิจกรรมที่มุ่งสร้างความร่วมกัน หรือ ความคล้ายคลึงกันให้เกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง ถ้ามีความเข้าใจความหมายที่ตรงกัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง

การติดต่อสื่อสาร เป็นความหมายของมนุษย์ที่ต้องการถ่ายทอด (Transmit) เพื่อแลกเปลี่ยน (Share) ข่าวสาร (Information) ความคิด (Idea) และทัศนคติ (Attitudes) ระหว่างกันซึ่งเป็นการ

การติดต่อสื่อสาร คือ การส่งข่าวสาร ข้อมูลแนวความคิด ความรู้สึก ตลอดจนทัศนคติจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง โดยการพูด เขียน และสัญลักษณ์ต่างๆ

สรุป การติดต่อสื่อสาร หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง หรือ จากกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งการถ่ายทอดอาจใช้ภาษาพูด ภาษาเขียน หรือสัญลักษณ์อื่น ๆ ที่สามารถทำให้เข้าใจข่าวสารได้ตรงกัน (ยาเป็น เรื่อง จรรยาสุรี, 2552)

5.วิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการใช้สื่อโซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุในสังคมไทย กรณีศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้สูงอายุจำนวน 15 คน โดยใช้อุปกรณ์ในการบันทึกเสียงและถอดเป็นข้อความประกอบการสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยคำถามที่ใช้สัมภาษณ์เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended question) เพื่อให้อิสระในการตอบและเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย และเข้าใจถึงรูปแบบการใช้สื่อโซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุในสังคมไทย กรณีศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร

การตรวจสอบข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบ การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ดังนี้

1. ตรวจสอบโดยการรวบรวมจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน (Data triangulation) ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้สูงอายุจำนวน 15 คน ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์จากแหล่งข้อมูลที่มีความแตกต่างกันในเรื่องของบุคคล เพื่อนำมาเปรียบเทียบว่าข้อมูลที่ได้นั้นมีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร
2. ตรวจสอบโดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน (Methodological triangulation) ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต่างกัน ทั้งจากการสัมภาษณ์ และการสังเกต เพื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบว่าข้อมูลไปในทางเดียวกันหรือไม่
3. ตรวจสอบโดยข้ามผู้วิจัย (Researcher triangulation) มีการให้ผู้วิจัยอื่นช่วยสังเกต สัมภาษณ์และนำข้อมูลที่ได้นั้นมาเปรียบเทียบว่าข้อมูลนั้นแตกต่างหรือไปในทางเดียวกันหรือไม่อย่างไร
4. ตรวจสอบโดยใช้ทฤษฎีที่แตกต่างกัน (Theoretical triangulation) ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีที่ต่างกันมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้นำมาเปรียบเทียบว่าข้อมูลไปในทางเดียวกันหรือไม่ (ขจรศักดิ์ บัระพันธ์, 2554, หน้า 141)

.6 ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการใช้สื่อโซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุในสังคมไทย กรณีศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยและนำเสนอผลการศึกษาดังนี้

1. รูปแบบการใช้สื่อโซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุในสังคมไทยเขตกรุงเทพมหานคร
2. ปัญหาการเรียนรู้สื่อโซเชียลมีเดียในวัยผู้สูงอายุเขตกรุงเทพมหานคร
3. ข้อจำกัดของสื่อโซเชียลมีเดียที่ส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุเขตกรุงเทพมหานคร
4. ความสำคัญในการใช้สื่อโซเชียลมีเดียในวัยผู้สูงอายุเขตกรุงเทพมหานคร

1. รูปแบบการใช้สื่อโซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุในสังคมไทยกรุงเทพมหานคร

จากการวิจัยพบว่าข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 15 คนในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นวัยผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นวัยเกษียณจากการทำงานไม่มีอาชีพและรายได้หลักซึ่งทำให้มีเวลาว่างค่อนข้างมาก มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีการใช้โซเชียลมีเดียในรูปแบบของใช้เล่นเป็นกิจกรรมยามว่าง การแชร์ข่าวสารและ พูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูล แบ่งรูปแบบการใช้สื่อโซเชียลมีเดียดังนี้

1.1 ลักษณะการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย

ผู้สูงอายุมีความสนใจในการใช้สื่อโซเชียลมีเดียมากขึ้น โดยใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารกับครอบครัวและเพื่อน เพื่อพูดคุยคลายเหงาและแลกเปลี่ยนทัศนคติข่าวสารต่างๆ โดยลักษณะการใช้สื่อโซเชียลมีเดียจะอยู่ในรูปแบบของเสียง ภาพ และวิดีโอมากกว่าการพิมพ์ข้อความ เนื่องจากการส่งภาพหรือวิดีโอั้นมีวิธีการส่งที่ง่ายกว่าและไม่ซับซ้อน ทั้งนี้ผู้รับข้อความยังสามารถเข้าใจได้ง่ายมากกว่าตัวอักษรที่อาจเกิดการผิดพลาดในการพิมพ์ได้ง่าย และยากต่อการอ่าน โดยการส่งภาพส่วนใหญ่นั้นเน้นเป็นการส่งคำคมคติเตือนใจ สารระความรู้ผ่านสื่อโซเชียลมีเดียให้แก่ลูกหลาน

1.2 สื่อโซเชียลมีเดียที่เป็นที่นิยมในผู้สูงอายุ

สื่อที่เป็นที่นิยมสำหรับผู้สูงอายุได้แก่ แอปพลิเคชันไลน์(Line) เป็นแอปพลิเคชันที่สามารถส่งข้อความได้ฟรีตลอด 24 ชั่วโมงจากทั้ทุกมุมโลก ซึ่งนอกจากการส่งข้อความแล้วแอปพลิเคชันไลน์ยังสามารถส่งข้อมูลได้ในทั้งรูปแบบภาพและเสียงรวมถึงการวิดีโอคอลหรือคุยแบบเห็นหน้าได้ด้วย ซึ่งง่ายต่อการติดต่อสื่อสารนอกจากนี้ตัวแอปพลิเคชันยังมีสติ๊กเกอร์ที่สามารถใช้ส่งแสดงความรู้สึกของผู้ใช้ โดยมีวิธีการใช้ที่ไม่ซับซ้อนซึ่งง่ายต่อการใช้งานสำหรับผู้สูงอายุ นอกจากแอปพลิเคชันไลน์แล้วยังมีแอปพลิเคชันอื่นๆที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความสนใจได้แก่ ยูทูป(Youtube)โดยส่วนใหญ่แล้วจะใช้ดูสิ่งที่สนใจเป็นกิจกรรมยามว่าง เช่นการดูละครหรือรายการต่างๆย้อนหลัง

2. ปัญหาการเรียนรู้สื่อโซเชียลมีเดียในวัยผู้สูงอายุเขตกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการเรียนรู้

เนื่องจากสื่อโซเชียลมีเดียเป็นสิ่งใหม่และมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา การเรียนรู้จึงเป็นเรื่องยากสำหรับวัยผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะวิตกกังวลในเรื่องของวิธีการใช้ กลัวการผิดพลาดที่เกิดจากการใช้งาน ไม่กล้าลองผิดลองถูก การเรียนรู้ในวัยผู้สูงอายุจึงพัฒนาไปได้ช้ากว่าผู้ที่อยู่ในวัยรุ่นและวัยทำงานที่มีความคุ้นชินกับเทคโนโลยีมากกว่า โดยส่วนใหญ่จะเรียนรู้จากการให้ลูกหลานเป็นผู้สอนให้มากกว่าการไปเรียนแบบจริงจัง

2.2 ด้านการใช้งาน

เนื่องจากสื่อโซเชียลมีเดียเป็นสิ่งใหม่ และในการใช้งานในบางขั้นตอนมีวิธีการใช้ที่ค่อนข้างซับซ้อน ทำให้ผู้สูงอายุติดขัดในเรื่องของการใช้งาน ไม่เข้าใจระบบของการทำงานของแอปพลิเคชันนั้นๆ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตัวเอง ยกตัวอย่างการส่งรูปภาพไม่ได้เนื่องจากการติดขัดของอินเทอร์เน็ต ผู้สูงอายุไม่สามารถรู้ถึงสาเหตุของการเกิดปัญหาได้

2.3 ปัญหาที่เกิดจากตัวผู้สูงอายุเอง

จากการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสามารถในการมองเห็นและการจดจำที่ลดลงทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้สื่อโซเชียลมีเดีย ในด้านการมองเห็นสิ่งที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญคือสื่อโซเชียลมีเดียส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบตัวอักษร ซึ่งยากต่อการอ่านเนื่องจากมีขนาดที่ค่อนข้างเล็ก ทั้งนี้ความสามารถด้านความจำที่ลดลงทำให้ผู้สูงอายุหลงลืมในสิ่งที่ได้เรียนก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ช้ากว่าวัยอื่นๆ

3. ข้อจำกัดของสื่อโซเชียลมีเดียที่ส่งผลต่อผู้สูงอายุเขตกรุงเทพมหานคร

สื่อโซเชียลมีเดียยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับผู้สูงอายุในบางราย ซึ่งถูกจำกัดด้วยเรื่องของวัยและประสบการณ์ในการใช้งาน ที่ยังมีประสบการณ์ในด้านนี้น้อยกว่าเด็กในวัยรุ่นและวัยทำงาน นอกจากในเรื่องของประสบการณ์แล้ว ยังถูกจำกัดในเรื่องของค่าใช้จ่ายซึ่งการใช้สื่อโซเชียลมีเดียเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่มีความสะดวกมากแต่ค่าใช้จ่ายในการใช้งานค่อนข้างสูง ซึ่งรวมทั้งอุปกรณ์ในการใช้ อย่าง

สมาร์ตโฟนรวมถึงค่าใช้จ่ายแพคเกจอินเทอร์เน็ต ซึ่งยังถูกจำกัดอยู่ในผู้สูงอายุบางรายส่งผลให้ผู้สูงอายุบางรายไม่สามารถเข้าถึงการใช้สื่อโซเชียลมีเดียได้

4. ความสำคัญในการใช้สื่อโซเชียลมีเดียในวัยผู้สูงอายุเขตกรุงเทพมหานคร

จากการวิจัยผู้วิจัยได้พบว่า วัยผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องการการเอาใจใส่ค่อนข้างมาก การใช้สื่อโซเชียลมีเดียจึงมีความสำคัญในเรื่องของการลดช่องว่างระหว่างวัย นอกจากนี้ยังทำให้ผู้สูงอายุได้รู้สึกอยู่ใกล้ลูกหลานตลอดเวลา อีกทั้งยังสามารถถามไถ่สารทุกข์สุขดิบได้อีกด้วยโดยผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ด้านดังนี้

4.1 ด้านสุขภาพ

จากการวิจัยพบว่าลูกหลานได้ใช้สื่อโซเชียลมีเดียในการติดตามเรื่องสุขภาพของผู้สูงอายุ ถามไถ่อาการ นอกจากนี้ยังสามารถใช้ตามตัวในผู้สูงอายุบางรายที่มีอาการป่วยเป็นอัลไซเมอร์ได้ด้วยการเปิดใช้ระบบ GPS เพื่อป้องกันการพลัดหลงระหว่างลูกหลานกับตัวผู้สูงอายุอีกด้วย

4.2 ด้านการดำรงชีวิต เนื่องจากปัจจุบันการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่นั้นจะดำเนินไปพร้อมกับการใช้เทคโนโลยี

ความสำคัญในการเรียนรู้จึงส่งผลให้ผู้สูงอายุรู้เท่าทันเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น อีกทั้งทำให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆอยู่ตลอดเวลาฝึกการจำป้องกันการเป็นโรคอัลไซเมอร์เนื่องจากการใช้สื่อโซเชียลมีเดียผู้สูงอายุจำเป็นต้องใช้ทักษะค่อนข้างสูงทำให้ได้ฝึกสมองไปในตัวได้อีกด้วย

7. สรุปและอภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการใช้สื่อโซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุในสังคมไทย กรณีศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย ปัญหาด้านการเรียนรู้ ข้อจำกัดของสื่อโซเชียลมีเดีย และความสำคัญของสื่อโซเชียลมีเดียที่ส่งผลต่อผู้สูงอายุ และผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ใช้สื่อโซเชียลมีเดียเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารกับลูกหลานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยวัฒน์ เกตุวงศา และศุทธิดา ขวณวัน (2558) ที่กล่าวว่า ส่วนใหญ่เป็นการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นเพื่อความบันเทิง การติดตามข้อมูลข่าวสาร และการสนทนา

จากการศึกษายังพบว่า มีอุปสรรคในการใช้งานอยู่บ้างโดยปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือการเรียนรู้ ทักษะในการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย จึงทำให้ผู้สูงอายุมีความกังวลในการใช้เนื่องจากกลัวความเสียหายที่จะเกิดขึ้นทำให้ผู้สูงอายุไม่กล้าที่จะลองทำอะไรใหม่ๆหรือการลองผลทดลองด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กวีพงษ์ เลิศวชรา และกาญจนาศักดิ์ จารุปาณ (2555) ที่กล่าวว่า ผู้สูงอายุมีความกังวลว่า จะทำความเสียหายเนื่องจากคอมพิวเตอร์มีราคาค่อนข้างสูง ถึงแม้ว่าจะกระตือรือร้นในการเรียนรู้เทคโนโลยี เป็นอย่างมากก็ตาม

นอกจากนี้การเรียนรู้การใช้สื่อโซเชียลมีเดียยังเป็นเรื่องใหม่และต้องอาศัยทักษะและประสบการณ์ในการใช้งาน ซึ่งผู้สูงอายุยังขาดทักษะและประสบการณ์ดังกล่าวทำให้การใช้สื่อโซเชียลมีเดียยังเป็นเรื่องยากอยู่บ้าง ทำให้เมื่อเกิดปัญหาในระหว่างการใช้งาน ผู้สูงอายุไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ด้วยตัวเอง จึงส่งผลให้การใช้งานสื่อโซเชียลมีเดียยังมีข้อติดขัด อีกทั้งการใช้สื่อโซเชียลมีเดียมีกระบวนการขั้นตอนในการใช้ที่มีความซับซ้อนต้องอาศัยความจำในการใช้งาน ซึ่งในทางกลับกันผู้สูงอายุมีความสามารถในด้านความจำที่ลดลงทำให้การจำขั้นตอนในการใช้งานนั้นเป็นเรื่องยาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ กวีพงษ์ เลิศวชรา และกาญจนาศักดิ์ จารุปาณ (2555) ซึ่งกล่าวว่าปัญหาด้านสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตด้วยอายุที่สูงขึ้นจึงมีผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตประจำวัน เนื่องด้วยสภาพร่างกายและความสามารถด้านต่างๆ อาทิ ความคิด การกระทำความสัมพันธ์ และการเรียนรู้เริ่มเสื่อมถอยและช้าลง วัยสูงอายุจะเริ่มเจ็บป่วยต่างๆ เช่น การสูญเสียความจำ

ในทางกลับกันนั้นจากการวิจัยได้พบว่า การใช้สื่อโซเชียลมีเดียสามารถป้องกัน อาการหลงลืมของโรคอัลไซเมอร์ได้เนื่องจากการเรียนรู้วิธีการใช้สื่อโซเชียลมีเดียต้องอาศัยการจำขั้นตอนและวิธีการใช้ อาศัยทักษะค่อนข้างสูงทำให้ผู้สูงอายุได้คิดอยู่ตลอดเวลาใน

ขณะที่ใช้สื่อโซเชียลมีเดีย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กวีพงษ์ เลิศวชัรา และนายกาญจนศักดิ์ จารุปาณ (2555) ได้ศึกษาเกี่ยวกับด้านสุขภาพของผู้สูงอายุและได้กล่าวว่า การใช้สื่อโซเชียลมีเดียเป็นการช่วยกระตุ้นความสามารถในการคิดการเรียนรู้การอ่านและการทำความเข้าใจกับสิ่งที่อ่านความจำ และชะลออาการภาวะสมองเสื่อม

8. ข้อเสนอแนะ

- เนื่องจากการใช้สื่อโซเชียลมีเดียเป็นการเรียนรู้ใหม่ของผู้สูงอายุ ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุนั้นไม่กล้าที่จะเล่น เนื่องจากกลัวเกิดข้อผิดพลาด ดังนั้นควรส่งเสริมให้ให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อโซเชียลมีเดียให้กับผู้สูงอายุตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน เพื่อสร้างความเข้าใจถึงระบบการใช้งานของสื่อโซเชียลมีเดีย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้าใจถึงกระบวนการทำงานเบื้องต้นของสื่อโซเชียลมีเดียและสามารถ รู้ถึงสาเหตุของปัญหาและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ด้วยตัวเอง อีกทั้งการสอนผู้สูงอายุให้ใช้สื่อโซเชียลมีเดีย ควรสอนแบบค่อยเป็นค่อยไป ผู้สอนควรมีความใจ เนื่องจากผู้สูงอายุต้องทำความเข้าใจตั้งแต่ขั้นพื้นฐานและมีการเรียนรู้ที่ช้ากว่าวัยอื่น
- ถึงแม้ว่าการใช้โซเชียลมีเดียจะเป็นการช่วยลดช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์แต่บุตรหลานก็ไม่ควรละเลยโดยการนำสื่อโซเชียลมีเดียมาทดแทน บุตรหลานควรเอาใจใส่ผู้สูงอายุโดยการใช้เวลาร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกันด้วย
- นอกจากนี้การเล่นสื่อโซเชียลมีเดียควรเล่นอย่างพอเหมาะพอดีไม่มากเกินไปจนเกิดผลเสีย เนื่องจากการเล่นเป็นการนั่งอยู่กับที่เป็นเวลานาน ซึ่งอาจทำให้เกิดอาการเมื่อย อีกทั้งการเล่นนั้นผู้เล่นต้องจ้องหน้าจอคอมพิวเตอร์ หรือ โทรศัพท์เป็นเวลาที่ก่อให้เกิดผลเสียกับดวงตาได้

9. อ้างอิง

- [1] มุลินธิพัฒนาผู้สูงอายุ(2558).สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society), สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2560 เข้าถึง [kdsdhttps://fopdev.or.th/%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1%E0%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B8%AA%E0%B8%B9%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%B8%E0%B9%82%E0%B8%94%E0%B8%A2%E0%B8%AA%E0%B8%A1%E0%B8%9A%E0%B8%B9/](https://fopdev.or.th/%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1%E0%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B8%AA%E0%B8%B9%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%B8%E0%B9%82%E0%B8%94%E0%B8%A2%E0%B8%AA%E0%B8%A1%E0%B8%9A%E0%B8%B9/)
- [2] สำนักงานสถิติแห่งชาติ(2557). การสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557, สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2560 เข้าถึงได้จาก<http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/files/elderlyworkFullReport57-1.pdf>
- [3] ชมพูนุท พรหมภักดี (2556). การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย
- [4] กุศล สุนทรธาดา(2559).สูงวัยกับไฮเทค, สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2560 เข้าถึงได้จาก <http://www2.ipsr.mahidol.ac.th/newsletter/index.php/component/content/article/91-vol33-no6/135-vol33-no6-issue01>
- [5] Susumu Yoshikuni(2556). โซเชียลมีเดีย (Social Media), สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2560 เข้าถึงได้จาก <http://06550145.blogspot.com/2013/02/social-media.html>
- [6] พวงทอง ไกรพิบูลย์(2557). ผู้สูงอายุ (Older person), สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2560 เข้าถึงได้จาก <http://haamor.com/th/%E0%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B8%AA%E0%B8%B9%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%B8/>
- [7] ยาเป็น เรื่องจรรยาศรี(2552).การติดต่อสื่อสาร, สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2560 เข้าถึงได้จาก <http://www.kroobannok.com/blog/20402>
- [8] ขจรศักดิ์ บัระพันธ์(2554). วิจัยเชิงคุณภาพ

- [9] ปิยวัฒน์ เกตุวงศา, ศุทธิดา ขวณวัน (2558). ใครเป็นใครบนเครือข่ายสังคมออนไลน์: ความหลากหลายทางคุณลักษณะและพฤติกรรม
- [10] กวีพงษ์ เลิศวชรา, กาญจนศักดิ์ จารุปาณ (2555) การศึกษาปัญหาการเรียนรู้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ
- [11] กันตพล บันทดทอง(2557).พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์และความพึงพอใจของกลุ่มคนผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร
- [12] มติชนออนไลน์(2560).วิถีใหม่ “ผู้สูงอายุ” ยุค 4.0 ส่งความสุขแบบ “ออนไลน์” เชื่อมสัมพันธ์ครอบครัว, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2560 เข้าถึงได้จาก <https://www.matichon.co.th/news/517489>
- [13] สุภาวค์ จันทวานิช. (2553). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.